

УДК 811.161:378.147

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

*Пономарьова О.І., канд. пед. наук,
Ковальова А.В. (Харків)*

У статті розглядаються дидактичні особливості та можливості практичного застосування інформаційних технологій у процесі навчання іноземної мови професійного спрямування та проаналізовано їхній вплив на формування іношмовної професійної компетенції студентів.

Ключові слова: Інтернет-ресурси, комп'ютерні програми, комп'ютерне тестування, мультимедійні технології.

Пономарева О.И., Ковалева А.В. Использование информационных технологий в обучении иностранному языку профессиональной направленности. В статье рассматриваются дидактические особенности и возможности практического применения информационных технологий в процессе обучения иностранному языку профессиональной направленности и проанализировано их влияние на формирование иноязычной профессиональной компетенции студентов.

Ключевые слова: Интернет-ресурсы, компьютерные программы, компьютерное тестирование, мультимедийные технологии.

Ponomaryova O., Kovalyova A. Using Information Technologies in Teaching Foreign Language for Special Purposes. Didactic peculiarities and possibilities of information technologies practical application in the process of teaching foreign language for special purposes have been considered and their influence on the formation of students' foreign language professional competence has been analyzed in the article.

Key words: computer programs, computer testing, information technologies, Internet resources, multimedia technologies.

Євроінтеграційні процеси у вищій освіті та країні зумовили необхідність підготовки на рівні міжнародних вимог конкурентоспроможних та компетентних фахівців, невід'ємним компонентом

підготовки яких, окрім суто професійних знань, є вміння володіти іноземною мовою як засобом професійної комунікації. Темпи розвитку інноваційних технологій в сучасному суспільстві потребують їх застосування в навчальному процесі вищих навчальних закладів.

В умовах зміни змісту освіти, коли викладачі іноземних мов шукають нові засоби інтенсифікації процесу формування професійної іншомовної компетенції та навичок мовленнєвої діяльності студентів, інформаційно-комунікативні технології, відрізняючись високою мірою інтерактивності, можуть створювати унікальне навчально-виховне середовище для вирішення різних дидактичних завдань із вивчення іноземних мов (фахових, пізнавальних, інформаційних, культурних). Все це зумовлює необхідність упровадження сучасних освітніх інформаційних технологій у практику навчання іноземних мов у цілому та іноземної мови професійного спрямування зокрема.

Аналіз останніх публікацій засвідчує наявність у науково-педагогічній літературі досліджень зазначеної проблеми у таких напрямках: застосування комп'ютерних технологій навчання (І. Булах, І. Дичківська, І. Городянський, Е. Полат та ін.), аналіз сучасних навчальних комп'ютерних програм (О. Кашина, О. Пометун та ін.), інноваційні технології навчання (А. Нісімчук, О. Піхота, М. Папагутіна, О. Плугатарьова, І. Серповська та ін.), інноваційні підходи до навчання іноземної мови професійного спрямування (О. Андрущенко, І. Башмакова, О. Плотнікова, О. Черемська та ін.). Більшість науковців розглядають різні аспекти проблеми використання новітніх технологій у навчальному процесі, зазначаючи збільшення ролі електронних засобів навчання на всіх ступенях процесу освіти, але можливості використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання іноземних мов та іноземної мови професійного спрямування зокрема досліджено недостатньо, що й зумовлює **актуальність** обраної теми [1; 3; 5; 7].

Метою цієї статті є аналіз дидактичних особливостей та можливостей інформаційних технологій навчання, мультимедійних технічних засобів та визначення їхнього впливу на процес формування професійної іншомовної компетенції студентів немовних вищих навчальних закладів.

Інформаційні освітні технології з комплексом програм і устаткування та сукупністю технічних та дидактичних засобів

розподіляють на програмно-методичні (програми, методичні рекомендації, тематичні плани тощо); навчальні (навчальні програми, електронні підручники, словники, енциклопедії, довідники); контрольні (тестові та програми з оцінювання). Комп'ютерні програми, залежно від методичних цілей, підрозділяють на контролюючі, навчальні, тренувальні, демонстраційні, імітаційні, довідково-інформаційні, мультимедійні підручники тощо [7: 35].

До напрямків поширеного використання інформаційних технологій для формування іншомовної професійної компетенції можна віднести використання комп'ютерних програм (тестових, навчальних, спеціальних) та використання електронних засобів навчання (комп'ютерних, мультимедійних, мережі Internet з інтерактивними ресурсами та новими засобами комунікації).

Комп'ютерне тестування сьогодні є одним із найефективніших засобів контролю в навчанні іноземної мови. Тестування, як метод педагогічного оцінювання, полягає у кількісному вимірюванні рівня знань, умінь, навичок. Інструментом такого вимірювання є тест – система завдань специфічної форми, змісту, розташованих за зростанням складності [2: 15].

Більшість фахівців, що досліджували проблему комп'ютерного тестування, стверджують, що в галузі іноземних мов цей метод тестування став активно використовуватися з 60-х років XX століття. Всю історію питання можна розділити на три періоди – структурний період (structural CALL), комунікативний період (communicative CALL) й інтегрований (integrative CALL). Кожному з періодів відповідає певний рівень розвитку технологій та різні педагогічні підходи. Структурний підхід до комп'ютерного тестування став особливо популярним у 60–70 роки. Суть методу полягала у тому, що мова розглядалася як «поведінка», яку слід вивчати шляхом багатократного повторення окремих слів і фраз. Аудіо-лінгвальний метод Ч. Фріза і Р. Ладо розглядав мову як віддзеркалення історії, культури і побуту народу та вважав наслідування та повторення кращими методами засвоєння мови, а порівняння та переклад непридатними для навчання. Комунікативний період, що прийшов на зміну структурному періоду, характеризувався тим, що основна увага стала приділятися використанню мовних зразків у різних ситуаціях. Популярні комп'ютерні програми комунікативного періоду

включали завдання з реконструкції, які надавали можливість працювати з окремими словами і уривками текстів [4: 26].

Складні комп'ютерні програми стали активно застосовуватися у лінгвістичній галузі лише відносно недавно, головним чином під час тестування з іноземної мови. Професор Дж. Ларсон підкреслює, що тестування на основі комп'ютера (Computer-assisted testing or CAT) використовує різні технічні можливості, що допомагають при тестуванні, такі, як складання самого тесту, його розсилка, підрахунок результатів, звітність за підсумками тесту, забезпечення зворотного зв'язку з тестованим та інші. Сучасний метод оцінювання "peer-тестування" (Peer evaluation) в режимі "онлайн" ґрунтується на критеріях довідкової оцінки та дозволяє студентам самостійно оцінювати виконані завдання. Ефективність і необхідність використання комп'ютера при тестуванні залежить від ряду чинників: бюджетні обмеження, кількість студентів, частота проведення тестів, наявність необхідного устаткування. Необхідно також зважити основні переваги і недоліки як комп'ютерного, так і традиційного (paper-based) тестування [4: 35].

Комп'ютерні навчальні програми з вивчення іноземної мови професійного спрямування надають можливість використання програмного продукту різного ступеню складності, залежно від особистого рівня знань студента, задовольняють вимогам комунікативного підходу, дозволяють ознайомитися зі словом як лексичною одиницею, із значенням слова, з лексичними шарами мови. Найбільш оптимально їх використовувати для стимулювання засвоєння іншомовних лексичних одиниць, демонстрації мовного зразка у вигляді діалогу, монологу чи цілісного комунікативного сюжету, аудіовізуальної ілюстрації змісту мовних зразків, створення фахової тематичної наочності [1: 58].

Програма Power Point для підготовки презентацій забезпечує введення теоретичних мовних основ та здійснення професійної комунікації. Вона дозволяє створювати системи мультимедійних презентацій із використанням текстової інформації, графічних об'єктів, анімації, аудіо- та відеоматеріалів. Використання PowerPoint презентації на заняттях з іноземної мови професійного спрямування сприяє створенню проблемних фахових ситуацій на заняттях, більш ефективному засвоєнню лексичних одиниць, набуттю вмінь

монологічного та діалогічного мовлення, відпрацюванню граматичних навичок.

Використовуючи інформаційні ресурси всесвітньої об'єднаної системи комп'ютерних мереж Інтернет та інтегруючи їх у процес навчання іноземної мови, можна ефективно вирішувати дидактичні завдання з формування професійної іншомовної компетенції, а саме: удосконалити навички мовленнєвої діяльності, вміння аудіювання та читання на основі автентичних звукових та письмових фахових текстів, поповнити словниковий запас, здійснити інтерактивне спілкування з діловими партнерами чи учасниками електронних наукових конференцій, передати та отримати інформацію за спеціальністю, провести пошук статті, реферату, ознайомитися з останніми науковими дослідженнями [6].

Оскільки володіти іноземною мовою означає вміти спілкуватися, сприймати та передавати інформацію, саме Інтернет-ресурси надають можливості комунікації, одержання професійної інформації. Можливість організації спілкування та діалогічного мовлення Інтернет надає в режимі електронної пошти, конференції, виконання інтернет-проектів тощо. Використання платформи модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища (Moodle) забезпечує спілкування в режимі онлайн за допомогою вебкамери в інтерактивних заходах (форум, семінар, чат, опитування, дебати тощо). Інформацію, яку отримують через Інтернет, можна структурувати, представити її у вигляді таблиць, схем, алгоритмів, графічних ілюстрацій. Можливість публікації власної інформації Інтернет надає через створення власної сторінки, сайта чи блога.

Блог являє собою веб-сайт, змістом якого є текст, зображення або мультимедіа, які регулярно оновлюються та коментуються. Існують сервіси для безкоштовного створення та ведення блогів (наприклад, www.wordpress.com). Блоги можна класифікувати на такі групи: блог викладача (програми курсів, завдання); блог студента, блог групи (для професійної інтеракції), блог-проект (для презентації проектів студентів).

До нових засобів онлайн комунікації можна віднести Skype, Google Talk, RaidCall, відеододатки до соціальних мереж (ВК, Facebook) тощо. Скайп дозволяє спілкуватися з фахівцями інших країн та брати участь у дискусії з професійної тематики, вдосконалювати мовлення

за допомогою носіїв мови, виконувати лінгвістичні завдання. Використання скайпу створює ситуацію реальної професійної комунікації, що поповнює мову студента сучасним лексичним матеріалом зі спеціальності та сприяє розвитку навичок усного мовлення. Такий вид навчання можна використовувати на аудиторних заняттях, а також у режимі дистанційного навчання [3: 25].

Формування професійної іншомовної комунікативної компетенції засобами інформаційних технологій здійснюється в мультимедійному середовищі через модель використання в інтерактивному режимі роботи віртуальних середовищ (віртуальні проекти, ігри); модель організації власної інформації (її відбір, верифікація, оцінка); модель творчості (створення презентацій, анімацій, кліпів, електронних газет); модель спілкування (конференції, форуми). Використання мультимедійних засобів у навчанні іноземної мови професійного спрямування дозволяє моделювати будь-яку мовну ситуацію, в якій закріплюються фахова лексика і мовні звороти, та інтегрувати професійні аспекти до процесу навчання. Мультимедійні навчальні технології, являючи собою сукупність технічних та дидактичних засобів навчання, надають можливість подавати навчальну інформацію у текстовому, графічному, звуковому, відео, анімаційному та інших форматах. Поєднання інформаційних матеріалів різних форматів дає змогу максимально унаочнити навчальний матеріал, створити спеціальне мовне чи фахове середовище, що сприяє більш якісному засвоєнню матеріалу. Інтерація студентів із пошуковими системами, порталами, серверами загального та спеціалізованого характеру та з носіями англійської мови сприяє інтерактивному навчанню [8: 71].

Основними засобами навчання студентів іноземної мови професійного спрямування за допомогою мультимедійних технологій є різноманітні навчальні програми та тренажери, спрямовані на розвиток мовних та мовленнєвих навичок. Мультимедійні продукти з великим інформаційним об'ємом на різних електронних носіях (USB Flash, CD, DVD-диски) включають енциклопедії, довідники зі спеціальності, словники, навчальні ігри.

Комп'ютерні мовні навчальні ігри допомагають зробити більш привабливим та ефективним процес оволодіння мовним матеріалом. Іграм властиві характеристики, що дають підставу розглядати

їх як засіб навчання, оскільки шляхи здійснення навчальної та ігрової діяльності ідентичні. Навчальна задача розглядається як модель проблемної ситуації, а імітаційне моделювання у грі є способом формулювання завдання. Якщо у гру привнести мету, властиву навчальній діяльності, а специфічну ігрову мотивацію доповнити пізнавальним інтересом, то ігрова діяльність стає діяльністю навчальною. Розвиток розмовних навичок у процесі гри здійснюються через занурення у віртуальну мовну чи професійну ситуацію.

Інформаційні технології є також засобом керування самостійною роботою студентів, який дозволяє їм самостійно регулювати процес сприйняття навчальної інформації, здійснювати пошук матеріалів для підготовки доповідей і рефератів; контролювати успішність навчання за допомогою комп'ютерного тестування тощо.

Електронні підручники зараз широко використовуються у сучасній практиці викладання іноземної мови професійного спрямування, самостійній роботі студентів, у системі дистанційного навчання. Перші інтерактивні курси на компакт-дисках надавали можливості розвитку комунікативних умінь та забезпечення контролю знань. Переваги сучасних електронних підручників, що можуть містити велику кількість навчальних вправ, детальної мовної чи професійної інформації, у порівнянні з традиційними друкованими підручниками такі: доступність отримання електронної інформації, мобільність, сучасність (наявність інтерактивного зв'язку з сучасними освітніми ресурсами), варіативність методики викладання, інформаційна насиченість (електронні бібліотеки, словники, енциклопедії тощо), можливість постійного оновлення інформаційного матеріалу. Практика використання електронних підручників засвідчила їх ефективність через якісність засвоювання студентами викладеного матеріалу під час здійснення самонавчання.

Дистанційне навчання, що реалізується за допомогою новітніх інформаційних технологій, базується на активізації самостійної діяльності та індивідуальному підході до навчання. Система дистанційної освіти динамічно розвивається завдяки оснащенню освітніх закладів комп'ютерною технікою та Інтернетом. Дистанційна форма реалізує адаптивні алгоритми в навчанні, забезпечує викладачів об'єктивним оперативним зворотним зв'язком, посилює можливості індивідуалізації навчання, дозволяє студентам обирати

засіб, час, місце навчання. Лекції в цифровому форматі передаються через комп'ютерну мережу та зберігаються у комп'ютерній базі даних дистанційних університетів. Основними задачами створення курсів з англійської мови професійного навчання для системи дистанційного навчання є формування навчальних модулів з оволодіння мовними та професійними знаннями і уміннями, відбір оптимальних засобів постачання інформації, розробка стратегії ефективного оцінювання.

Таким чином, можна зробити **висновок**, що формування професійної іншомовної компетенції студентів немовних ВНЗ неможливе без використання сучасних інформаційних технологій, що забезпечують доступ до автентичного мовного матеріалу зі спеціальності, інтенсифікують його засвоєння, мотивують до пошуку актуальної фахової інформації. Впровадження новітніх інформаційних технологій у процес навчання іноземної мови допомагає вирішувати низку дидактичних задач з удосконалення мовних компетенцій шляхом реалізації принципово нових форм та методів навчання, використання мережі Інтернет та спілкування з носіями мови на професійні теми. Застосування інформаційних технологій сприяє прискоренню процесу мотивованого вивчення іноземної мови та формуванню професійних навичок, дозволяючи перейти від вивчення статичної мовної моделі та лексичних одиниць до динамічної системи навчально-пізнавальних дій.

Подальшого дослідження потребує проблема створення повноцінних методик використання новітніх інформаційних технологій у викладанні іноземних мов, оскільки розвиток мультимедійних засобів сьогодні суттєво випереджає можливості методичного забезпечення. Викладач повинен не лише застосовувати у своїй діяльності готові програмні продукти, а й виступати розробником власних навчально-методичних програмних засобів. Розробка курсів з англійської мови професійного навчання для системи дистанційної освіти також вимагає технічної та методичної підготовки викладачів.

Створення нових спеціальних комп'ютерних програм, спрямованих на формування іншомовної професійної компетенції, подальше активне використання мережі Інтернет з її потужними ресурсами, розробка фахових проєктів із використанням комп'ютерних технологій допоможе інтенсифікувати та урізноманітнити процес навчання іноземної мови професійного спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко О. Англomовне професійне спілкування з використанням ІТ / О. Андрущенко // Відкритий урок. – 2012. – № 1. – С. 56–60.
2. Булах І.Є. Створюємо якісний тест : навчальний посібник / І.Є. Булах, М.Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник / А.С. Нісімчук. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
5. Пехота О.М. Освітні технології / О.М. Пехота. – К. : А.С.К., 2002. – 225 с.
6. Плугатарьова О.І. Використання Інтернет-контенту під час вивчення іноземної мови / О.І. Плугатарьова // Англійська мова та література. – 2011. – № 11. – С. 14.
7. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
8. Черемська О. Формування мовної і комунікативної компетенції мовної особистості у вищій школі / О. Черемська // Вища освіта. – 2010. – № 12. – С. 63–72.